

Гупан Нестор,
*доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник Інституту педагогіки
НАПН України*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

***Анотація.** Спроби організації дистанційного навчання в умовах карантину виявили багато проблем, які негативно впливають на навчальні результати учнів. Серед них насамперед відсутність у більшості вчителів навичок, досвіду і готовності до такої діяльності. Одним зі шляхів покращення цієї ситуації може стати системний підхід вчителів предметників до створення цифрового освітнього середовища школи і конкретного предмета.*

***Ключові слова:** дистанційне навчання, цифрове освітнє середовище, умови створення і функціонування, управління навчанням, система.*

Складна ситуація в освіті, пов'язана із карантинними заходами другої половини 2019/2020 навчального року, висунула на порядок денний питання організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти. Продовження цієї небезпечної ситуації підштовхує педагогів до необхідності глибокого аналізу та засвоєння вже набутого за кілька місяців досвіду. На це орієнтують вчителів і останні рекомендації Міністерства освіти і науки України [3], де зауважується, що під час планування організаційних заходів, що забезпечують освітній процес, у тому числі і під час календарно-тематичного планування з предметів важливо врахувати можливість організації освітнього процесу в межах навчального року в умовах карантину. Для організації дистанційного навчання в цей період пропонують скористатися методичними рекомендаціями, поданими у листах МОН від 23.03.2020 № 1/9-173; від 16.04.2020 № 1/9-213 та методичними рекомендаціями «Організація дистанційного навчання в школі» (авт. А. Лотоцька, А. Пасічник) [1].

Водночас проведені наприкінці навчального року дослідження, зокрема широке опитування вчителів історії, запроваджене науковцями Відділу суспільствознавчої освіти

Інституту педагогіки НАПН України, засвідчило значні складності і проблеми в організації дистанційного навчання, зокрема історії та громадянської освіти. Так, 92% респондентів бракувало «живого» спілкування та зорового контакту з учнями. 70% скаржились на слабкий контроль діяльності учнів під час занять. А для майже третини (24,9) перешкодою став брак методичних рекомендацій з організації такого навчання. Масовим явищем, особливо у сільських школах, була відсутність в учнів та вчителів необхідних гаджетів та недостатнє Інтернет- покриття. До мінусів дистанційної освіти відносять:

- поверхневість навчання і недостатнє засвоєння матеріалу учнями;
- відсутність у них можливості отримання досвіду реального спілкування та співпраці (особливо – розвитку емоційного інтелекту та емпатії);
- складність організувати навчальний процес вдома (відволікаючі фактори, недостатність мотивації, несприйняття контролю батьків, недостатність реального спілкування з вчителем та однокласниками тощо), що співпадає з даними Кабінету Міністрів України, за якими більш-менш якісно навчались на карантині менше 30% дітей, і лише 20% вчителів були готові до дистанційного навчання. За даними нашого опитування, лише 2,4% респондентів наприкінці навчального року хотіли б так навчати учнів і надалі.

Очевидно, що подальша організація дистанційного навчання потребує додаткових досліджень і міркувань, осмислення його потенціалу з різних сторін: змістової, психологічної, організаційної. Одним з можливих аспектів аналізу вбачається розгляд дистанційного навчання як специфічного освітнього середовища.

У педагогічній науці поняттю «освітнє середовище» приділяється велика увага, і у педагогів існують різні пояснення цього терміна [2]. Більшість дослідників вважають, що освітнє середовище можна визначити як систему можливостей, що надає учню необхідний (надлишковий) набір ресурсів (інформаційних, предметно-просторових, людських, діяльнісних) для навчання і особистісного розвитку. Важливою складовою освітнього середовища, особливо в умовах пвністю чи частково

дистанційного навчання є ІКТ, використання яких дозволяє реалізувати концепцію «навчання як комунікація», залучити зовнішні інформаційні ресурси, підвищити мотивацію учнів.

Однак такий підхід виключає використання вчителем цифрових технологій епізодично, з великими паузами і лише для виконання деяких конкретних навчальних завдань. Мова йде про використання цифрових технологій у системі. І, безумовно, вчитель може і повинен взяти активну участь у формуванні цифрової освітнього середовища школи і навіть класу. І якщо говорити про систему, то окремий педагог здатен створити таке середовище і сам, якщо врахує ряд дуже важливих умов.

Насамперед створення і використання такого середовища потребує наявності у учителя і учнів достатньо міцної матеріально-технічної бази, що забезпечує всім учасникам освітнього процесу легкий і стабільний доступ до цього середовища навчання.

Окрім доступу, наступним дуже важливим компонентом цифрового освітнього середовища є надійна система управління навчанням. Причому цю систему слід розглядати не просто як контент-платформу. Вона є інструментом для онлайн-навчання, управління ресурсами, планування, спілкування та інших повсякденних дій. Іншими словами, надійна система управління навчанням є центром, навколо якого може обертатися вся діяльність в класі, оптимізуючи і покращуючи освітні умови для кожного учня.

Наприклад, у звичайному класі у вчителя зазвичай наявні: полочка для робочих зошитів учнів, обов'язкові навчальні завдання і домашні завдання, написані на класній дошці, навчальна програма і розробки до окремих уроків, роздавальні матеріали для учнів та завдання до них, підручники, додаткові матеріали на паперових та ін. носіях тощо.

Якщо мова йде про цифрове освітнє середовище, то завдяки налагодженій системі управління навчанням все: від навчальних програм до завдань, від банку освітніх ресурсів до інтеграції різних цифрових додатків, - включають у освітню платформу.

Змінюються і методи навчання. У цифровому освітньому середовищі вчитель може скористатися наявними можливостями цифрової платформи, щоб учні могли створювати свої проекти,

спільно працювати з іншими, могли щодня стежити за своїми результатами навчання і бачити конкретні шляхи вирішення особистих проблем, що виникли. Учитель може отримати миттєвий зворотний зв'язок з кожним з учнів, а учні мають доступ до різноманітних освітніх ресурсів, про які подбав педагог.

Звернемо увагу, що це повною мірою можна організувати лиш е у цифровому, а не аналоговому освітньому середовищі. І головним завданням сьогодні є підготовка вчителів і учнів для створення і використання такого середовища.

Список використаних джерел

1. Лотоцька А., Пасічник А. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/GRYF_Metodychni_rekomendatsii-_dystantsiy-na_osvita_razvoroty.pdf (дата звернення: 19.09.2020).
2. Тверезовська Н. Т., Касаткін. А. Ю. Інформаційно- освітнє середовище: історія виникнення, класифікація та функції. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionno-obrazovatel'naya-sreda-obucheniya-istoriya-vozniknoveniya-klassifikatsiya-i-funksii/viewer> (дата звернення: 16.09.2020).
3. Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році. Лист МОН № 1/9-430 від 11.08.20 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/75640/ (дата звернення: 16.09.2020).